

ERFGOED VOOR DUMMIES

Hieronder volgen allerlei oefeningen die je als leerkracht of erfgoedwerker kan gebruiken wanneer je het ruime begrip erfgoed op een speelse manier wilt aankaarten bij kinderen.

Na elke oefening staat de bijhorende **duiding** (= hetgeen de leerlingen vanuit de oefeningen kunnen leren over erfgoed). Het is de bedoeling dat je de duiding op een organische manier integreert in de oefeningen en dat je deze extra uitleg telkens geeft aansluitend bij iets wat de kinderen zelf aanbrenge(n).

MATERIAAL:

- door de kinderen zelf meegebrachte 'dierbare voorwerpen'
- een diverse verzameling gewone 'huis- tuin- en keuken'voorwerpen
- eventueel een beetje tentoonstellingsmateriaal: tafels, doeken, papier/karton voor tekstbordjes, (kleur)potloden/stiften/balpenen ...
- per leerling een blanco bewaarboekje

INTRODUCTIE: KLASGESPREK

De volgende oefeningen gaan over erfgoed.

- Wat betekent dat rare woord?
- Waaraan doet het je denken?

Woord erfgoed bestaat uit 2 delen:

- erf (denk aan erven, erfenis, iets wat doorgegeven en overgeërfd wordt, iets dat bewaard wordt voor later, voor het nageslacht)
- goed (zoals in goederen)

Definitie erfgoed = alle 'goederen' die de mensen waardevol vinden + willen 'bewaren voor later'.

OEFENING 1: MIJN EIGEN ERFGOED EN HET CULTUREEL ERFGOED

Ieder kind heeft een eigen dierbaar voorwerp meegebracht (= eigen erfgoed) dat hij/zij wil 'bewaren voor later'. Kringgesprek. Voorwerp tonen aan de anderen + erover vertellen:

- Waarom is het meegebrachte voorwerp voor jou waardevol en dierbaar?
- Waarom wil je het bewaren voor later?
- Hoe ga je dat doen?

Jullie eigen dierbare voorwerpen = *persoonlijk* erfgoed – iets dat jij persoonlijk belangrijk en waardevol vindt. *Cultureel* erfgoed = ruimer begrip – erfgoed van een gemeenschap, een groep van mensen – bijvoorbeeld: erfgoed van een streek; een land; een volk; een bepaalde godsdienst ...

OEFENING 2: ERFGOED KAN VAN ALLES ZIJN

In de vorige oefening hebben we gewerkt met echte 'goederen' /voorwerpen.

Erfgoed = niet alleen goederen/dingen die je kan zien en vastpakken zoals voorwerpen en gebouwen/monumenten maar ook **niet-tastbare of zichtbare zaken** zoals verhalen, gewoonten & gebruiken, rituelen, spelletjes, feesten, stoeten, recepten, lievelingsgerechten ...

Zelfs een stukje natuur of landschap kan erfgoed zijn – bijvoorbeeld omdat het heel bijzonder is en mensen niet willen dat het verdwijnt.

- Ken jij 'erfgoeddingen' die eigen zijn aan de buurt/de streek waarvan jij (of je ouders) afkomstig zijn? Denk aan specifieke monumenten, landschappen, dialectwoorden, gebruiken, feesten, stoeten, spelletjes, liedjes, buurtverhalen, streekgerechten, ...
- Eventueel: voorwerpen uit de verzameling bekijken – bestaan hier bijvoorbeeld dialectwoorden voor? Of voor kinderen met een andere origine: hoe noemen jullie deze voorwerpen in jullie eigen (streek)taal?
- In de verzameling voorwerpen kunnen ook bewust specifieke voorwerpen opgenomen worden die eigen zijn aan de streek waarin de school ligt, waardoor er op die manier een link kan gelegd worden naar het erfgoed uit de buurt.

OEFENING 3: ERFGOED ONDERZOEKEN

- Deelnemers in kring.
- 1 voorwerp wordt doorgegeven in de kring - bij voorkeur een voorwerp dat de kinderen niet kennen of waarvan ze niet weten waarvoor het dient.
- Beeld je in dat je een alien bent van een andere planeet. Je bent net geland met je ruimtetuig op aarde en hebt dit voorwerp nog nooit in je leven gezien en weet helemaal niet waarvoor het dient. Je kan wel beschrijven wat je ziet, voelt, ruikt ...
- Iedere deelnemer zegt iets anders/nieuws over het voorwerp wat hij/zij kan waarnemen. Zo verder de kring rond, tot als de ideeën uitgeput zijn. Wie niets nieuws meer weet te zeggen mag passen.

Voorwerpen zijn vol betekenis. Een voorwerp gewoon waarnemen levert al een heleboel informatie op. Link met werk van archeologen en onderzoekers : zij vinden (stukken van) objecten (of andere 'sporen') van vroeger en gaan deze sporen eerst bekijken, opmeten en objectief beschrijven – daaruit kunnen ze al heel wat informatie afleiden – informatie verkregen uit observatie wordt aangevuld door opzoekingswerk en wetenschappelijk onderzoek.

OEFENING 4 : ERFGOED BEWAREN

- Ieder neemt een willekeurig huis-, tuin- en keukenvoorwerp uit de verzameling. De voorwerpen uit de verzameling zijn op het eerste zicht niet echt 'waardevol' (qua materiaal, constructie, ...). Soms kan de waarde echter bepaald worden door het 'verhaal' dat achter het voorwerp schuilgaat. Bijvoorbeeld : het voorwerp is in het bezit geweest van een beroemde eigenaar, het is een uniek exemplaar of exemplaar dat wereldwijd slechts in een beperkte oplage gemaakt is (collectorsitem), het voorwerp is enkel te vinden aan de andere kant van de wereld, het voorwerp heeft een rol gespeeld in een heroïsche scène enz.
- Iedere deelnemer verzint waarom zijn/haar voorwerp toch waardevol is en construeert op die manier een (fictief) verhaal achter het voorwerp.
- Ruilbeurs voor bijzondere voorwerpen. Deelnemers lopen door elkaar. Op een teken van de begeleider staan ze stil bij de dichtstbijzijnde andere deelnemer en wisselen ze de voorwerpen samen met het bijhorende verhaal uit. Ruilen gaat tijdje verder totdat elk voorwerp een aantal maal doorgegeven is aan andere deelnemers.
- Deelnemers in kring. Een aantal deelnemers tonen hun laatste voorwerp en vertellen het bijhorende overgeleverde verhaal. Deze worden vergeleken met de oorspronkelijke verhalen.

Probleem van de (mondelijke) overlevering van erfgoed: na verloop van tijd wordt het soms moeilijk om het oorspronkelijke verhaal te achterhalen/te begrijpen. Er is nood aan een georganiseerd registreren en bewaren van erfgoed. Daar zijn een heleboel mensen mee bezig op verschillende plaatsen :

- Je mama of opa of ... bewaart jullie familie-erfgoed : denk aan de foto-albums (echte albums of digitale albums op de computer) ; de oude nieuwjaarsbrieven in de schuif ; de koffer met oude boeken of kleren op zolder ; de filmpjes waarop jij een paasei stuk trapt of aan het wenen bent op de schoot van Sinterklaas, ...
- Musea en allerlei andere erfgoedorganisaties bewaren en onderzoeken het cultureel erfgoed.
- Gebouwen, sites, landschappen en zelfs volledige steden (vb. stadskern Brugge) worden 'beschermd' als 'monument' of als 'werelderfgoed', wanneer men ze wil bewaren.
- Sinds een aantal jaren beschermt men ook immaterieel erfgoed (vb. in Aalst is de carnavaltraditie als erfgoed beschermd)

OEFENING 5: ERFGOED VERZAMELEN

Tijdens de oefeningen die we daarnet gedaan hebben, kwamen we te weten dat er wetenschappers en speciale organisaties zijn zoals musea en erfgoedverenigingen die zich bezig houden met het onderzoeken en bewaren van erfgoed.

Een erfgoedvereniging of museum zal echter niet zomaar gelijk welk erfgoed bewaren en onderzoeken. Veel van deze organisaties gaan op een gerichte manier – vanuit een bepaalde invalshoek – bepaalde soorten erfgoed verzamelen.

- Hebben jullie ook een verzameling ?
- Wat verzamel je dan ?

We gaan nu met de voorwerpen een oefening doen rond verzamelen.

- Alle deelnemers nemen uit de hoop 2 voorwerpen die volgens hen om één of andere reden bij elkaar passen.
- Deelnemers zitten in een kring en leggen de gekozen voorwerpen voor hen op de grond.
- Om beurt vertellen ze over de link die zij zien tussen de 2 gekozen voorwerpen.
- Ieder neemt 1 willekeurig voorwerp weg en legt dit bij het overblijvende voorwerp van zijn rechterbuur.
- Alle nieuwe voorwerpenduo's worden bekeken en nieuwe verbanden gezocht.
- Groepjes van 4 deelnemers. Samen kiezen ze een aantal voorwerpen die vanuit een bepaalde invalshoek bij elkaar passen en leggen deze bij elkaar op de grond of op een tafel.
- Groepjes proberen bij elkaar het verband tussen de voorwerpen te raden (verzamelingen laten liggen voor volgende oefening).

Erfgoed verzamelen: musea en andere erfgoedorganisaties verzamelen erfgoed vanuit een bepaalde invalshoek. Er zijn zeer veel verschillende invalshoeken mogelijk :

- In archieven en documentatiecentra worden allerhande waardevolle papieren en documenten bewaard.
- Plaatselijke heemkundige verenigingen zorgen ervoor dat het erfgoed dat eigen is aan hun streek niet verloren gaat (vb. dialectcursussen, kookboeken met streekgerechten, ...).

- *Organisaties voor volkscultuur* verzamelen alles wat met de cultuur en de eigenheid van een volk te maken heeft (Hoe maak je echte Belgische frieten? Wat is het nationale volkslied? Welke volksverhalen bestaan er? Hoe leefden de mensen hier in de periode ... tot ... ? enz.)
- ...

OEFENING 6 : ERFGOED TENTOONSTELLEN EN HET PUBLIEK INFORMEREN

Musea en andere erfgoedorganisaties gaan meestal niet enkel erfgoed verzamelen, bewaren en onderzoeken. Vaak tonen ze hun verzameling aan andere mensen via een tentoonstelling, een boek, een website ... Op die manier kan een breder publiek met de verzameling kennismaken. Een goede presentatie (= manier waarop erfgoed getoond wordt aan publiek) kan een meerwaarde bieden aan de verzameling.

- Toon jij je eigen verzameling soms aan een publiek ?
- Hoe doe je dat ?

We gaan nu ook een oefening doen rond presenteren met de verzamelingen die jullie daarnet gemaakt hebben.

- De groepjes gaan terug bij hun verzameling staan.
- Ze maken met de voorwerpen een presentatie die hun verzameling zo goed mogelijk toont aan het publiek.
- Eventueel zorgen ze ook voor tekstbordjes e.d.
- Elkaars mini-tentoonstellingen bekijken (met uitleg van de 'curatoren' over de manier van presenteren : chronologisch, thematisch, ...)

OEFENING 7: ONS EIGEN ERFGOED-BEWAARBOEKJE

Na de vorige oefeningen kunnen we de cirkel terug rond maken en van het algemeen cultureel erfgoed teruggaan naar het eigen dierbaar voorwerp dat ze meegebracht hebben en willen bewaren voor later.

De kinderen kunnen een aantal zaken die ze in de vorige oefeningen geleerd hebben over onderzoeken en bewaren van erfgoed toepassen door het maken van een 'bewaarboekje' met foto's/tekeningen van het eigen voorwerp en een aantal gegevens zoals:

- Naam eigenaar voorwerp
- Beschrijving voorwerp
- Hoe ben je aan het voorwerp gekomen?
- Wat is je dierbaarste herinnering bij dit voorwerp?
- Hoe ga je het voorwerp bewaren voor later?
- Wat moet er mee gebeuren als jij er niet meer bent?